

Анри Барби

СА СРПСКОМ ВОЈСКОМ
Трагична епопеја једног народа

ЕДИЦИЈА
СРБИЈА 1914–1918

Уредник
Зоран Колунџија

Превела с француској
Анђелка Цвијић

Наслов оригинала:
Henry Barby
AVEC L'ARMÉE SERBE.
De l'ultimatum Autrichien a l'invasion de la Serbie,
Albin Michel, Paris 1916.

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2015.

Издавање Едиције *Србија 1914–1918* подржало је
Министарство културе и информисања Владе Републике Србије

АНРИ БАРБИ

СА СРПСКОМ
ВОЈСКОМ
ТРАГИЧНА ЕПОПЕЈА
ЈЕДНОГ НАРОДА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

РТС

РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
Београд

LA GUERRE MONDIALE

AVEC L'ARMÉE SERBE

DE L'ULTIMATUM AUTRICHIEN A
L'INVASION DE LA SERBIE

PARIS
ALBIN MICHEL, EDITEUR
22, RUE HUYGHENS, 22

АУСТРО-СРПСКИ РАТ

У историји Великог рата који је Европу бацио у ватру и крв и који се, прелазећи преко европског континента, проширио до Азије, до врелих земаља Африке и свих мора глобуса, страница коју је исписала српска армија, једна је од најславнијих.

Ово не чуди оне који познају српску историју. Најзад, Србима је хероизам у крви и њихова прошлост није ништа друго до дуга драматична борба током које никада није поништена њихова чудесна снага.

Ах! Свакако, када је кренула у овај необуздани дивљи и криминални рат, Аустрија није познавала српску душу; она није уопште имала појма колика је та енергија и колика је та издржљивост за које ће се српска душа показати способном.

Понављајући изнова своје провокације, своје увреде, Аустрија је мислила да јој је све дозвољено... и, изнад свега, да јој је све могуће. Србија је била тако мала!

А Србија, пошто је већ знала шта значи доживети најокрутније злочине и поднети жртве, допуштала је све, до понижења. Када је свака нада за помирење била изгубљена, показала се исто онолико чврстом и резолутном као што је до тада била скромна.

Међутим, тај је час за њу био надасве критичан: на северу и на западу, Аустрија, грамзива и моћна, припремала се да је прогута; на истоку, била је Бугарска, на југозападу Албанија; све непријатељи који су је окруживали.

Два балканска рата из којих је изашла као победник, исцрпили су је. Није још дошла до даха. Било јој је потребно време да се опорави од губитака и да обнови своје залихе. Њен трезор је био празан, као и арсенали. Ипак, Срби су оставили своја огњишта на која су се тек вратили, одазивајући се позиву отаџбине у опасности.

И сви, официри и војници – од краља до најсиромашнијег сељака – очарали су свет!

О чему ако не о томе, говоре странице које следе: мушка срчаност, неукротива храброст те шачице хероја, избијају из сваког реда.

Проживео сам са српском војском те дане патриотске грознице и ентузијазма, те дане муке и замора, те дане оскудице и опасности, који су сви заједно били дани незаборавне славе! Преживео сам, такође – авај! – дане несрећа и ужаса када је тај мали херојски народ поклекао под ударцима три удружена непријатеља, јер је Аустрија, чији је понос био згажен и извргнут руглу, позвала у помоћ Немачку и Бугарску¹.

Ово је скромна прича о тим незаборавним данима, коју ћу овде испричати.

¹ Књига о тој трагичној агонији Србије већ се појавила под насловом *Српска ейојеја (аіонија једноі народа)*, издавач Берже-Левро.

ПРАВИ УЗРОЦИ РАТА

Прво треба укратко изнети узроке рата који су свесно изазвали Хабзбурзи и Хоенцолерни:

„Не тражимо територијално проширење које би ишло на штету Србије“, објавила је Аустрија.

Можда би се, ипак, тренутно задовољила тиме што би Србију довела у вазални положај.

„*Drang nach Osten!*“², зацртао јој је Бизмарк, после Садове, у виду једног савета који је пре одговарао заповести, док је шапутао на ухо свом суверену: „*Пустимо ову краву да се ујоји јер ће, када буде била дебља, бити многи укуснија за јело*“.

Од тог дана, током пола века, Аустрија је са непопултљивим стрпљењем поштовала савет који је добила; била је одлучна да оствари идеал који јој је изложен.

Прво јој је Румунија комплетно економски потчињена, изнуђивањем трговинског уговора 1876. године.

Две године касније, у исто време када се инсталирала у Новопазарском санџаку, Босна и Херцеговина су, одлуком Берлинског конгреса, стављене под њену окупацију.

Србија је – што је био тријумф аустријске подмукле дипломатије – постала, под влашћу краља Милана Обреновића, зависна од Балплаца.

Бугарска је, после искључења из игре кнеза Александра Батенберга, ушла у видокруг Беча.

² „Продор на Исток“. (Прим. прев.)

Турска се, мало-помало, покоравала германској политици, а из Солуна су се већ дуго одливали аустро-немачки производи.

Најзад, 1908. године, насилно је анектирана Босна и Херцеговина.

У том часу, Хабзбуршко царство је успело да стави шапу на цело Балканско полуострво.

Oesterreichische Rundschau („Аустријски обзор“ – прим. прев.) из Беча објавио је 15. фебруара 1910. године, под именом „Перегринус“ – што је био псеудоним иза којег се скривала висока личност Царства – чланак чији је назив био „Сједињене дунавске државе“.

Реч је била о једном новом решењу источног питања: оснивању балканске федерације која би обухватила Бугарску, Србију и Румунију.

Према том плану, „Сједињене дунавске државе“ сачувале би, свака, своју династију, своје скупштине, али би биле везане за Аустро-Угарско царство везама аналогним онима које већ уједињују јужне немачке државе и Прусију. Твориле би са Хабзбуршким царством једну „*zollverein*“ (царинску унију – прим. прев.) са царинама и једном заједничком банком.

* * *

Србија је прва подрмала јарам. Од ступања на престо великог краља Петра I³ који се као монарх определио за уставни парламентаризам и пустио да се слободно развијају националне идеје, Србија је хитала да постигне свој природни циљ. Анексија Босне и Херцеговине отворила јој је очи.

А изненада, коло среће се окренуло и Аустрија је себе видела како сакупља плодове свога стрпљења.

³ Треба овде приметити како је једино у Србији, на Балкану, владао народни краљ. Породице које су владале Румунијом, Бугарском и Грчком биле су стране, нису припадале тим земљама и све су имале чврсте немачке везе.

Избегавши њено старатељство, Србија, Бугарска и Црна Гора, под заштитом Русије, ушле су у савез⁴ са Грчком а против свог заједничког непријатеља: Турске.

* * *

Када је избио Балканско-турски рат 1912. године, Аустро-Угарска није интервенисала јер је била убеђена да је победа на турској страни. Победом над Балканцима, Турска ће радити за њу.

Супротно од њеног очекивања, Турска је побеђена. Њен пораз биће одговарајући аустријско-немачком. Турско царство у Европи биће подељено између победника. Балкански блок ће се испрсити пред сваким, увек претећи ономе ко би могао да угаси његове аспирације. Од сад, пут за Егејско море затворен је баријером младих држава, пуних снаге и будућности. Крај је аустро-угарских намера на Балкану и остарело царство схвата да ће чак бити и приморано, у скорој будућности, на болно враћање онога што је узело.

Али, аустријска политика је постојана и жилава; несрећа је не обесхрабрује. Она стрпљиво вреба сваку прилику како би још једном покушала. Не могавши да спречи оснивање Балканског савеза, све своје снаге ће ангажовати да га спречи да оствари свој циљ и, још боље, уништи ако је то могуће.

То је мајсторско дело грофа Берхтолда. Аустрија почиње да брка балканске рачуне; – умилно се досећајући да спо-

⁴ Уговор о савезништву између Србије и Бугарске, закључен за случај одбране од свих заједничких непријатеља, подразумевао је Аустрију колико и Турску. (Видети детаље о том уговору у *Брејалници (Српско-бујарски рај)*, издавач Бернар Грасел.)

У случају аустријског напада на Србију, Бугарска се обавезала да Србији пружи војну помоћ од 200.000 људи.

Морам, ипак, да додам да је Нанев, као и други бугарски политичари, показујући чудан менталитет, изјавио у Собрању „да су ову клаузулу увели у уговор само зато да би учинили Србији, али са унапред јасном идејом да је не исцуне, било у којем случају!“.

мене тајно оснивање Тројне Антанте – успева да извуче део којим ће бити подељена Албанија, за коју претендује да је подигне као независну државу, што би требало да „Србији забије нож у леђа“.

И када међу победницима почиње бедна дискусија око поделе онога што је остало као заједнички освојено добро, Аустрија, која се увек противила било каквом савезништву, чак и простом економском, између Србије и Бугарске, користи сјајну прилику да још више погорша њихове неспоразуме. Она се приближава Бугарској, и Бугарска се приближава њој.

Русија, а са њом и Тројна Антанта, траже начина да одрже савез. Петроград инсистира да две словенске државе са полуострва дођу пред цара, врхунског арбитра који би средио њихов неспоразум. Али, Аустрија бдије. Бугарски државни људи који ће 30. јуна 1913. године уништити дело својих армија, прихватиће заповест Беча и Беч је, заправо, тај који ће гурнути Бугарску у братоубилачки рат против Србије.

И, тако, ето, Другог балканског рата 1913!...

И овога пута, поново, Аустрија се вара у својим предвиђањима: она верује у бугарску победу и, још једном, њено пријатељство је злокобно за нацију коју потпомаже⁵.

Бугарска је потучена, али све наде Аустрије нису потонуле: балкански блок је, ипак, сломљен.

⁵ Када пишем „пријатељство“ или „заштита“, могу сасвим лепо да напишем и „савез“. За доказ ми је доста да узмем изјаву М. Таке Јонеска, славног човека румунске владе: „У мају 1913. године, Срби и Грци обратили су се румунској Влади да би од ње затражили помоћ у војсци у случају евентуалног бугарског напада, гроф Берхтолд је овластио аустро-угарског министра у Букурешту да приликом аудијенције код владе каже да ће *Аустрија брани*ти Бугарску оружјем“.

То је значило да ће Аустрија напасти и Румунију (у то време још свог савезника), уколико се ова супротстави нападу на Србију.

Румунија, зна се, није ту претњу узела за озбиљно. Видети фусноту бр. 7 (сведочење господина Ђолитија у италијанском Парламенту).